

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 700
İSAM Yayınları 190
Başvuru Eserleri Dizisi 50

© Her hakkı mahfuzdur.

İSAM TAHKİKLI NEŞİR KILAVUZU

Hazırlayan: Okan Kadir Yılmaz

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayın@isam.org.tr

Yayın hazırlık Mustafa Demiray
Tashih İsa Kayaalp, Abdülkadir Şenel, Mehmet Fatih Kaya,
Orhan Ençakar, Ali Haydar Ulusoy
Tasarım Ender Boztürk, MimEmin

Bu eser
TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır.

Proje koordinatörü M. Suat Mertoğlu

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun 29.12.2017 tarihli
ve 2017/16 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Mart 2018
Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım: Aralık 2020
ISBN 978-975-389-970-3

Kitapta kullanılan yazma eserlere ait görseller, Türkiye Yazma Eserler
Kurumu Başkanlığı'na temin edilmiştir.

Kapak görseli: Muhaddis Cemal el-Hüseynî'nin (ö. 927/1521) oğlu
Mir Şeyh'e okuttuğu ve üzerine kendi hattıyla mukabele kayıtları koyduğu,
910'dan önce yazılmış *Sahih-i Müslim* nüshasından detay (İSAM Ktp.)

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Caddesi, No: 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Yılmaz, Okan Kadir

İSAM tahkikli neşir kılavuzu / haz. Okan Kadir Yılmaz. - gen. göz. geç. 3. bs. -
Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 2020.

200 s. ; şkl. ; res ; 23,5 cm. - (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 700. İSAM Yayınları ;
190. Başvuru Eserleri Dizisi ; 50)

Kaynakça var.

ISBN 978-975-389-970-3

İçindekiler

Kısaltmalar 9

Takdim 11

GİRİŞ 15

Yazmanın Tanımı ve Unsurları 15

Tahkikin Tanımı 19

Tahkikin Amacı 20

Tahkik Nazariyesine Dair Eserler 20

İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES) 23

Birinci Bölüm

TAHKİK HAZIRLIĞI 27

I. Metnin Belirlenmesi (*İhtiyâru'n-nas*) 29

A. Konunun Belirlenmesi 29

B. Eserin Belirlenmesi 30

C. Nüshaların Belirlenmesi 31

1. Nüsha Tercihi Kriterleri 31

a. Nitelikli üç nüsha 31

b. Diğer nüsha tercih kriterleri 34

c. İstinsah tarihinin tespiti 35

d. “Bir tür nüsha” olarak kabul edilen çalışmalar 38

e. Tercih edilecek en az/en fazla nüsha sayısı 38

2. Yazmaların Tespitinde Kullanılabilecek Kaynaklar 39

II. Metnin Doğrulanması (*Tevsîk*) 43

III. Metin/Nüsha Okumaları (*Kırâatü'n-nas/nüşah*) 49

İkinci Bölüm

TAHKİK SÜRECİ 53

- I. Metnin Yazıya Geçirilişi (*Neshu'n-nas*)
ve Nüsha Karşılaştırması (*Mukābeletü'n-nusah*) 55
- II. Metnin Ortaya Çıkarılışı (*Tahrîrû'n-nas*) 65
 - A. Metnin Düzeltilmesi (*Muālecetü'n-nas*) 65
 - B. Metnin Düzenlenmesi (*Zabtü'n-nas*) 67
 - 1. İmlâ 68
 - a. Ana metin 68
 - b. Dipnotlar 71
 - c. Yâ ve hemzenin yazım kuralı 73
 - 2. Harekeleme, Paragraflama ve Başlıklandırma 76
 - 3. Noktalama İşaretleri 77
- III. Açıklamalar ve Dipnotlar (*Ta'lik ale'n-nas*) 89
 - A. Metnin Öğeleriyle İlgili Notlar 89
 - B. Kaynak Gösterimi 101
 - 1. Âyetler 101
 - 2. Hadisler 104
 - a. Hadis tahriri 104
 - b. Hadis tahririnde takip edilen sistem 104
 - c. Hadis tahririnde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar 106
 - 3. Şiir ve Meseller 107
 - 4. Alıntılar ve Atıflar 108
 - C. Müellife Ait Notlar (*Minhûvât*) 111
 - D. Muhakkike Ait Notlar 113

Üçüncü Bölüm

TAHKİK SONRASI 115

- I. Dirâse / İnceleme 117
 - A. Müellifin Tanıtımı 118
 - B. Eserin Tanıtımı 118
 - C. Tahkikte Takip Edilen Yöntem 124
- II. Kaynakça 127
- III. Dizin ve İçindekiler 129

EKLER 133

- Ek 1: *İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES)* 135
- Ek 2: Yazma Eserlerde Yer Alan Şekiller
ve Kısaltmalar Sözlüğü 167
- Ek 3: Tahkik Terimleri Sözlüğü 173
- Ek 4: Tahkik Şeması 182
- Ek 5. Yazma Eser Görselleri 185
- Kaynakça 199

Takdim

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İslâm medeniyet birikimini ilmi ve fikri boyutlarıyla ortaya çıkarma amacıyla müteahhirin dönemine (7-13/13-19. asırlar arası) yönelik olarak 2012 yılında İkinci Klasik Dönem Projesi'ni, mütekaddimîn dönemine (2-6/8-12. asırlar arası) yönelik olarak da 2016 yılında Erken Klasik Dönem Projesi'ni başlatmış, bu projeler kapsamında hazırlanan telif, derleme ve tahkikli neşir türünden ilk eserler okuyuculara sunulmuştur. Birbirini tamamlayan bu iki şemsiye proje sayesinde geçmiş entelektüel mirasımızın aydınlatılması ve yeni dönemin inşası için sağlıklı ve sağlam bir zeminin oluşması hedeflenmektedir.

Her iki projenin temel uğraş alanlarından biri, söz konusu dönemlerde ortaya konmuş olup önemli bir kısmı hâlâ gün ışığına çıkmayı bekleyen yazma eserlerin ilmi esaslara uygun tahkikli/tenkitli neşirini gerçekleştirmektir. Merkezimiz 2013 yılından itibaren bu alanda çalışmak isteyen muhakkik adaylarına gerekli beceri ve donanımları kazandırmak üzere temel, ileri ve ihtisas seviyelerinde olmak üzere yılda iki kez uluslararası tahkik kursları düzenlemektedir. Şu ana kadar 400'den fazla araştırmacı bu kursları tamamlayarak sertifikalarını almıştır. Bu çerçevede kurs öğrencilerinin materyal ihtiyacını karşılamak üzere İSAM tahkik kurslarının sorumlularından Dr. Mahmud Mısıri tarafından önce mufassal *Muhâdarât fî tahkiki'n-nusûs* (Ocak 2016), daha sonra da muhtasar *Mâ lâ yeseu'l-muhakkîka cehlüh: Medhal ilâ tahkiki'n-nusûs* (Mayıs 2017) başlıklı eğitim dokümanları hazırlanmıştır. Bu kurslar için özellikle uygulamaya yönelik ve Türkçe kaleme alınmış bir metne/el kitabına ihtiyaç duyulmasının sonucu olarak da elinizdeki kılavuz ortaya çıkmıştır.

Bu kılavuz, İSAM'ın İkinci Klasik Dönem Projesi kapsamında düzenlediği "Temel Seviye Tahkik Kursu" katılımcıları gözetilerek hazırlanmış giriş seviyesinde bir çalışmadır. "Tahkik Hazırlığı", "Tahkik Süreci" ve "Tahkik Sonrası" şeklinde üç ana bölümden oluşan çalışma temelde, Türkiye'de

yapılan tahkik çalışmalarına yol göstermek üzere hazırlanmış ilk metin niteliğindeki *İSAM Metin Tahkiki Esasları*'nın (2003) geliştirilmiş hali olan *İSAM Tahkikli Neşir Esasları* (İTNES, 2017) üzerine bina edilmiş olup tahkik alanında kaleme alınan çeşitli kaynaklarla zenginleştirilmiştir. Daha çok tahkik pratiği gözetilerek hazırlandığından, içerik olarak tahkikte ihtiyaç duyulan temel konuları ihtiva eden bu çalışmanın yoğun nazari bilgi içermemesine özen gösterilmiştir. Çalışmada, tahkikin çeşitli aşamalarında ihtiyaç duyulan klasik eser listeleri oluşturulmuş ve böylece muhakkiklerin tahkik esnasında müracaat edecekleri kaynaklar ana hatlarıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın sonunda *İSAM Tahkikli Neşir Esasları*'nın (İTNES) temel ve muhtasar bir doküman olarak sunulmasının yanı sıra biri yazma eserlerde yer alan şekil ve kısaltmaları, diğeri de tahkik terimlerini konu edinen iki sözlük eklenerek muhakkiklerin alanda kullanılan rumuz ve ıstıhlara hızlı bir şekilde erişmesi hedeflenmiştir. Çalışmaya, tahkik faaliyetini özetleyen ve sürece kuşbakışı göz atmayı mümkün kılan bir şema da ilave edilmiştir. Ekler kısmı, yazma eser görsellerini ihtiva eden bir bölümle sona ermektedir.

Elinizdeki çalışma İSAM araştırma uzmanlarından ve Tahkik Yayın Kurulu üyelerinden Okan Kadir Yılmaz tarafından kurumumuzdaki tahkik birikimine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu vesile ile kendisine ve İSAM'da tahkik çalışmalarının neşv ü nemâ bulmasına katkı veren, başta *İSAM Tahkikli Neşir Esasları*'nın geliştirilmesi ve metinleşmesinde büyük emekleri bulunan Doç.Dr. Ertuğrul Boynukalın ve Prof.Dr. Mehmet Boynukalın ile son yıllarda tahkik kurslarının düzenlenmesinde önemli payı bulunan Dr. Mahmud Mısırfı ve kıymetli tashihleriyle çalışmaya katkıda bulunan Mehmet Fatih Kaya, Ali Haydar Ulusoy ve özellikle Orhan Ençakar olmak üzere tüm hocalarımıza şükranlarımızı sunar, ayrıca bu çerçevede büyük hizmetleri geçen hocalarımızdan âhirete irtihal eden Prof.Dr. Bekir Topaloğlu ve Prof.Dr. Muhammed Aruçi'yi rahmetle ve minnetle yâd ederiz. Kitapta kullandığımız yazma eserlere ait görselleri sağlayan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'na da özellikle teşekkür ederiz.

Bu eserin kurumumuzda ve Türkçe'de oluşturmaya çalıştığımız tahkikli/tenkitli neşir kitaplığına bir katkı sunması dileğiyle.

27 Şubat 2018

Doç.Dr. M. Suat Mertoğlu
İSAM Tahkik Yayın Kurulu Başkanı